

## KONTEMPLATIVNI ŽIVOT PREMA THOMASU MERTONU (3)

piše: vlč. dr. sc. Richard Pavlič

*Thomas Merton razmišlja o svijetu kao čovjek koji je prisutan u svijetu i koji je dio svijeta. On nastoji biti potpuno iskren. Svjestan je zbrke koju u našem umu stvara prijelaz s dualističkog poimanja stvarnosti (vrijeme-vječnost; materija-duh; narav-nadnarav) na novije gledanje svijeta kao jedinstvenog u svom počelu. Svjestan je isto tako vlastita dualizma mišljenja. Spreman je razmišljati o svijetu i dati odgovor na pitanje: “Je li svijet problem?”, ali ne kao Merton iz vremena kada je pisao svoj životopis “Brdo na sedam katova” dok je kao vatreni novak “u jednoj ruci držao sv. Ivana od Križa, a u drugoj Bibliju s prstom na Otkrivenju”. Merton sada govori o svijetu kao čovjek koji svijet ne smatra svojim neprijateljem, koji nije pobjegao iz svijeta da bi ga iza samostanskih zidina osuđivao. On voli svijet i simpatično priznaje da ga ne može mrziti dokle god voli pivo koje je i samo “svjetski proizvod”. Merton je čovjek u suvremenom svijetu. On sam sebe smatra svijetom, zato istinu o svijetu traži prije svega u sebi samome.*



### Kontemplacija u svijetu akcije – je li svijet problem?

Uzmemo li svijet kao dio nas samih, onda je on istodobno problem i nije problem. Odnosno, svijet je problem onoliko koliko smo mi sami problem. Dokle god sebe smatramo odvojenima od svijeta, a svijet kao objekt koji možemo birati, bit ćemo u zabludi. Svijet nije posljedica izbora. On je danost, stvarnost u kojoj se nalazimo, stvarnost kao “splet odgovornosti i mogućnosti sačinjenih od ljubavi, mržnje, straha, užitka, nade, pohlepe, okrutnosti, nježnosti, vjere, povjerenja i sumnje u sve”. Crkva nije suprotnost svijetu. Ona je u svijetu. Ona je dio svijeta. Kako riješiti problem svijeta?

**Kršćanska misao ranog srednjeg vijeka poimala je svijet kao nešto što je samo po sebi loše, ali otkupljeno Kristovim križem.** Takav je svijet čekao sudnji dan. A čovjek, sklon grijehu, trebao je biti autoritetom očuvan svoga zlog instinkta da se ne bi izgubio. Oduzeta mu je vlastita sloboda, čak i slobodan pristup Božjem milosrđu. Vlastita sloboda bila je najveće čovjekovo zlo. Autoritet ga je štitio od toga zla u svijetu i u njemu samome. Svijet je nešto grješno i zlo u sebi, objekt koji treba odbiti. Kršćanin je onaj koji okreće leđa svijetu, a kršćansko je društvo ono koje niječe svijet. Iako se nalazi u središtu svijeta, Crkvu se ovaj svijet ne tiče, ona je samo u prolazu, na hodočašću u novi svijet. Crkva je negacija ovoga svijeta. Iz njezina krila izlaze profesionalci u nijekanju ovog svijeta. Kontemplativni monaški život smatran je profesionalno *svijetoponištavajućim*.

**No, upravo u srcu monaštva dogodio se preokret.** Monaški život, utemeljen na ideologiji bijega od svijeta i nijekanju svega što je “od svijeta”, počinje otkrivati i preporučati istinske vrijednosti svijeta. Taj se preporod događa na dubljoj razini nego što je čisto filozofska refleksija grčkih mislilaca koji su pokušavali afirmirati svijet. No, služeći se upravo njihovom mišlju, prije svega Aristotelovom afirmacijom svijeta, sveti Toma gradi temelje za optimističko kršćansko viđenje svijeta i prirode. Uz Tomu, u tamnu sliku svijeta i čovjekove sudbine svjetlost unose Skot, Bonaventura, Anselmo, Eckhart i drugi, koji svijet i čovjeka počinju promatrati sa stajališta kršćanskog optimizma. Vrhunac prokreta događa se na Drugom vatikanskom koncilu, što je izraženo u *Pastoralnoj konstituciji o Crkvi u suvremenom svijetu (Gaudium et spes)* koja se u svojim navodima poziva na stare crkvene oce. Oci su, naime, već posjedovali i gajili svijest o vrijednostima svijeta. Koncil Crkvi povjerava zadaću *aggiornamenta* što znači i obnovu teološke vizije Boga, svijeta i čovjeka. Tu viziju treba osloboditi srednjovjekovne “negacije” svega što je ljudsko, svjetovno i prirodno.

Takav razvoj misli u Crkvi vodi do zauzimanja novog stava naspram svijetu. Svijet više nije tek negativan izbor. Svijet je jedini izbor. Crkva ne stoji *naspram* svijetu, ona je *u* svijetu. Kršćanin nije opterećen mišlju o zagađenosti svijetom. Svijet je prostor i vrijeme Crkve u kojoj živimo i djelujemo ovdje i sada. Ljubiti Crkvu znači ljubiti svijet, te nastojati svim silama učiniti ovaj svijet boljim, ljudskijim mjestom. Pronaći svoje mjesto u Crkvi znači pronaći svoje mjesto u svijetu, izabirući onaj posao za koji smo sposobni zajedno sa svojom braćom graditi ozračje ljubavi, prijateljstva, slobode i pravednosti. Konačno, Koncil kaže da “*radost i nada, žalost i tjeskoba ljudi našeg vremena, osobito siromašnih i svih koji trpe, jesu radost i nada, žalost i tjeskoba također Kristovih učenika*”.

Merton ovdje upozorava na opasnosti jednostrana shvaćanja koncilske misli *okretanja svijetu*, koje može završiti u marksističkoj političkoj liniji. U političke sustave Merton ne polaže puno nade, no priznaje da noviji katolički mislioci s pravom nastoje na novom humanizmu Marxa, Freuda, Chardina, Bonhoeffera i drugih. Noviji humanizam traži Boga ovdje i sada, prisutnog Boga, koji se očituje u ljudskoj stvarnosti. Shvaćanje čovjekova razvoja poprima kristološko obilježje. Javljaju se

zahtjevi prenošenja kršćanskih istina u jezik razumljiv suvremenom čovjeku, a za to su potrebni sloboda, otvorenost i spremnost na rizik, a iznad svega poštovanje ljudske osobe.

### **Ukidanje dualizma**

Je li, dakle, svijet problem? Da, svijet je problem ako ga hipostatiziramo, ako ga smatramo objektom koji postoji neovisno o nama. Takav svijet postaje razarajuća fikcija s kojom se počinjemo očajnički boriti. A upravo je naša fikcija, naša iluzija o svijetu ono protiv čega se trebamo boriti. **Monaško nijekanje svijeta zapravo je nijekanje iluzije o svijetu.** Dakle, ne radi se o nijekanju stvarnosti, nego o raskrinkavanju iluzije. To je točka u kojoj se dodiruju kršćansko, hinduističko i budističko poimanje svijeta. Svijet nije nešto što postoji izvan nas. Ako ga zaista želimo upoznati i otkriti istinu o njemu, moramo zaviriti duboko u sebe, u korijene vlastita bića. Upravo tu, u korijenu našeg *ja* nalazi se svijet. Taj stvarni, nutarnji svijet potpuno se razlikuje od naše fikcije o izvanjskom svijetu. To nije objektivna i čvrsta struktura zakona i zahtjeva. Svijet u nama misterij je naše slobode povezane sa slobodama drugih ljudi. To je živi misterij koji sačinjava i naš život, kojemu smo mi sami vrata. Ako svijet otkrivamo u sebi, duboko u svome biću, svijet nas nikako ne može otuđiti.

**Otuđiti nas može jedino naša fikcija o nestvarnom izvanjskom svijetu, protiv koje se očajnički borimo i u koju projiciramo vlastite nutarnje sukobe. Vratiti se k sebi znači vratiti se svijetu. Bijeg od svijeta zapravo je bijeg od nas samih. Okretanje leđa svijetu da bismo bili nasamo s Kristom zapravo je okretanje leđa nama samima, što potpuno onemogućuje istinski susret s Kristom.**

Još uvijek nam, dakle, preostaje izbor. Jedino, ovaj put ne biramo između svijeta i Boga, nego između naše fikcije i stvarnosti. A stvarnost leži u istini da je po Kristu sav svijet stvoren i otkupljen. Taj isti svijet tvorimo mi sami svojim slobodnim pristankom na suradnju s Božjim djelom stvaranja, koji je čist izraz ljubavi. Umjesto da bježimo od svijeta, radije prepoznamo svoj lažni i otuđeni *ja*, svoj lažni i imaginarni svijet i opredijelimo se za svoj istinski *ja* izabirući i svijet i Krista istodobno. **Svijet kao takav nije problem. Problem smo mi sami kada stvarnost rastavljamo na dijelove, potiskujući ili odbacujući one dijelove koji nam se čine prljavima i grešnima, ne shvaćajući da samim time odbacujemo dijelove sebe samih.** Onda se čudimo zašto smo se našli izvan života, otuđeni od stvarnosti, svijeta i sebe samih. Krist nas je otkupio svojom smrću i uskrsnućem. Otkupio nas je u punini našega bića, ne samo dijelove koji se čine svetijima i čišćima. Tako je i sa cijelom stvarnošću koja je Kristovom ljubavlju sva povezana u jedno.

## Kontemplacija i akcija

Thomas Merton govori o nutarnjem kontemplativnom životu svojstvenom svakom čovjeku kao posebnom Božjem daru koji treba njegovati određenom nutarnjom disciplinom kroz molitvu, samoću, tišinu i meditaciju. Ako je takav život često u suprotnosti s izvanjskim, otuđujućim i užurbanim načinom življenja, to ne znači da je u suprotnosti sa samom akcijom, kreativnim radom i predanom ljubavlju. Zapravo je kontemplativni život usko povezan s akcijom i ljubavlju. Akcija koja nema korijen u dubinama našeg nutarnjeg bića, podložna je sebičnim zastranjenjima.

Tradicionalno poimanje kontemplativnoga života, molitve i meditacije tumačilo se kao nastojanje na produbljenju osobnog života pojedinca, što je povezano s rastom razumijevanja i služenja drugih. Danas je to shvaćanje gurnuto u stranu. Molitva i meditacija više ne zauzimaju središnje mjesto u vjerničkom životu. Molitva se doima kao nabranje riječi, a meditaciju se drži nekom mističnom i tajnom disciplinom, i to ne samo među "običnim" vjernicima nego i među samim, takozvanim, "formalnim kontemplativcima", samostanskim ljudima. U kakvoj je to vezi s akcijom? Jednostavno, tko ne nastoji na produbljenju samospoznaje, slobode i ljubavi, neće imati što dati drugima. Akcija takve osobe bit će obilježena egocentričnošću, frustracijama, sebičnim ambicijama i navezanosću na rezultate vlastita rada. Sve su to zapreke slobodnoj ljubavi.

Žalosno je što su mnogi ljudi, nastojeći činiti dobro, krivo vođeni vlastitom egocentričnom afektivnošću, te na kraju učine više štete nego koristi. Sav trud i akcija bili su usmjereni potpuno krivo. Vanjski je učinak očit, ali nutrina je ostala potpuno prazna, štoviše ranjena, otuđena od sebe i drugih. Sve smo svjesniji najveće krize u povijesti čovječanstva. Nesposobni smo ophoditi se s djelima svojih ruku. Postali smo žrtve vlastitih ambicija i postignuća koja nas sve brže ubijaju u ratovima, prirodnim katastrofama i nutarnjem nezadovoljstvu.

**Današnjem su svijetu hitno potrebne blagodati molitvena kontemplativna života. Zato je potrebno premisliti "službeni" kontemplativni život u samostanima kako bi suvremeni čovjek našao određene spojnice za život molitve i kontemplacije. Molitva i kontemplacija otvaraju nove obzore i putove, stoga su nužne za izlazak iz suvremene krize čovječanstva. One pomažu u otkrivanju Božje volje i oslobađaju navezanosti na rezultate vlastita rada te otvaraju put nesebičnu predanju u ljubavi gdje se akcija i kontemplacija isprepleću u savršenu skladu.**

Želimo li učiniti nešto na tom području, počnimo od sebe samih. Naša iskrena molitva za novošću života, potaknuta vjerom i milošću Duha, urodit će plodom preporoda u Crkvi, a samim time u cijelome svijetu. *"Tako su naša molitva i vjera danas usmjerene u budućnost koju mi sami možda nikada nećemo vidjeti potpuno ostvarenu na zemlji."*